

Faglige prioriteringer

Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

Tillegg til Forskningsstrategisk plan for KHM 2006-2011

15. september 2008

INNLEDNING

Museet har utviklet sine faglige prioriteringer på basis av følgende dokumenter:

- Forskningsstrategisk plan for KHM 2006-2011.
- Kompetanse- og rekrutteringsplan for KHM for 2006-2011.
- NOU 2006:8 *Kunnskap for fellesskapet. Universitetsmuseenes utfordringer.*
- St.meld.nr.15 (2007-2008) *Tingenes tale. Universitetsmuseene*

KHMs egne plandokumenter angir generelle mål og virkemidler for forskningen og hvilke kompetanse- og rekrutteringsbehov museet vil ha de nærmeste årene. Foreliggende dokument er å anse som et tillegg til museets vedtatte strategiske planverk.

St.meld.nr.15 (2007-2008) omhandler mange forhold som gjelder forskning. Dels følger meldingen opp rammer KHM allerede arbeider innenfor, dels foreslår den tiltak som får følger for KHM og de andre universitetsmuseene. Hovedpunktene i Stortingsmeldingen er følgende: Det slås fast at forskning skal være en kjerneoppgave ved universitetsmuseene, men at disse i større grad integreres i universitetenes strategier og prioriteringer for forskning. Museene må utvikle klare planer og faglige program for sitt FoU-arbeid. Videre vil Kunnskapsdepartementet be NFR om å utarbeide et nasjonalt forskningsprogram og ber om at en i tillegg vurderer å opprette en nasjonal forskerskole, rettet inn mot universitetsmuseene. KD tilrår at det legges til rette for forskning på utgravd arkeologisk materiale.

I Strategisk plan for UiO 2005 – 09 er det vedtatt hvilke tre kriterier som skal benyttes ved faglige prioriteringer innen forskning og utdanning: 1) *Kvalitet og komparative fortrinn*, 2) *Behov for kunnskap og kompetanse i samfunnet*, 3) *Fornyelse og samarbeidspotensial*.

I den faglige prioriteringen har KHM identifisert områder/miljøer der museet i dag står forskningsmessig sterkt og allerede har åpenbare komparative fortrinn. Videre har en identifisert temaer der KHM har spesielle forutsetninger og ønsker å utvikle seg videre faglig og skape forskergrupper av høy kvalitet. Det er tatt særlig hensyn til museets rolle i forhold til Kulturminneloven, som samlingsforvalter og utgravende instans, foruten rollen som faglig rådgiver i den offentlige kulturminneforvaltning. Den omfattende utgravningsvirksomhet og de store representative samlingene er KHMs viktigste *komparative fortrinn* innen fagområdet arkeologi. Som universitetsmuseum forvalter KHM nesten alt arkeologisk materiale som er blitt funnet på Øst- og Sørlandet. Samlingene gir grunnlag for undersøkelser som er av stor betydning for å forstå samfunnsutviklingen i aktuelle områder og perioder.

De største fagdisiplinene ved KHM er arkeologi, sosialantropologi og konservering; 1-2- personfag er runologi, numismatikk og middelalder kunsthistorie. De små fagene er i stor grad marginalisert på nasjonal basis. Vitenskapelig ansatte innenfor alle disse disiplinene har samlings- og forvaltningsansvar for spesifikke deler av samlingene. De må derfor opprettholdes, også om de ikke defineres som prioriterte i forskningssammenheng.

KHM står for den mest omfattende grunnforskningen innen faget arkeologi i Norge. Kulturminneloven gir museet hjemmel til å belaste tiltakshaver for de utgifter som påløper til arkeologiske utgravninger av kulturminner som tillates slettet i forbindelse med utbyggingsprosjekter. Dermed er museet sikret midler til å drive arkeologiske utgravninger, men ikke til å drive videre forskning ut over rapporteringsfasen. Dette kan det varslete forskningsprogrammet for universitetsmuseene under NFR bidra til å finansiere.

KHMs etnografiske samling er den betydeligste samlingen av ikke-europeiske gjenstander i Norge. Sammen med etnografisk feltarbeid i ulike deler av verden danner dette basis for forskningen på dette fagfeltet ved KHM. Dreining mot en stadig mer kulturelt sammensatt befolkning, tiltagende globalisering og en revitalisering av materielle kulturstudier innenfor sosialantropologien gir kunnskap knyttet til den etnografiske samlingen fornyet aktualitet.

KHM har landets største konserveringsenhet, med ansvar for bevaring og behandling av samlingene. Det stiller store krav til bredde- og spisskompetanse og til forskning og metodeutvikling for å sikre eksisterende og fremtidig innsamlet materiale.

KOMPARATIVE FORTRINN – SAMLINGER OG UTGRAVNINGER

KHMs styrke ligger i at museet ivaretar hele prosessen fra innsamling og forvaltning av kildematerialet, via forskning og undervisning til formidling av forskningsresultater for et bredt publikum.

KHM forvalter Norges største vitenskapelige samlinger av kulturhistoriske gjenstander innenfor arkeologi, etnografi/sosialantropologi, runologi, numismatikk og middelalder kunsthistorie. Museet har dermed et unikt utgangspunkt for samlingsbasert forskning. Samlingene danner i dag nav for disse forskningsfeltene. KHM har de siste tiårene systematisk bygd opp store kulturhistoriske databaser over museets samlinger.

KHM utfører årlig arkeologiske forvaltningsundersøkelser for 40-50 millioner kroner. Et bredt spekter av kulturminner gir verdifull kunnskap med aktualitet langt utover regionen. Forvaltningsfinansierte prosjekter har frembrakt materiale som kan aktiviseres gjennom forskningsbevilgninger som vil utgjøre en brøkdel av den innsatsen som allerede er investert.

KHM har et nasjonalt og internasjonalt virkeområde, og er involvert i flere forskningsnettverk. Museets infrastruktur gir KHM særlige fortrinn i form av bred kompetanse og tilgang til dokumentasjon, laborativ virksomhet og et av landets mest representative bibliotek innenfor sine fagfelt.

FORSKNINGSPROFIL OG -PRIORITERINGER

KHMs målsetning er å skape større forståelse for den materielle kulturens samfunnsmessige betydning, ikke bare i et geografisk, men også i et historisk perspektiv. I et stadig mer flerkulturelt samfunn er bevissthet rundt kulturell endring og mangfoldighet viktig. Materialiteten utgjør et vesentlig aspekt ved tilhørighet og identitet. Gjennom komplekse prosesser danner materiell kultur et mangefasettert, historisk aspekt ved samfunnslivet. Sammenhengene mellom menneske og materiell er derfor et viktig felt for humanistisk forskning.

KHM vil på sikt utvikle seg til et kompetansesenter for bruk av visse naturvitenskapelige metoder innen arkeologi og konservering. Kulturhistorisk forskning i Skandinavia har i de seneste tiår vært preget av en postmoderne diskurs, som har ført til viktige erkjennelser av muligheter og begrensninger i forskningsprosessen. KHM ønsker å bringe denne kunnskapen med seg videre, men samtidig legge vekt på å utløse det kunnskapspotensialet som ligger i de senere års utvikling innen naturvitenskapelige disipliner som medisin (patologi), biologi (DNA), kjemi (bl.a. isotop- og sporstoffanalyser) og informatikk (GIS, statistikk og behandling av store datamengder). KHM vil fortsatt samarbeide med fagmiljøer innen emner som dendrokronologi, botanikk, kvartærgeologi og zoologi.

Det geografiske tyngdepunktet i KHMs arkeologiske forskning er knyttet til Øst-Norge, med utsyn til Skandinavia, Europa og verden. Den sosialantropologiske forskningen ved KHM har først og fremst Asia, Afrika og Oseania som virkeområde.

KHM har definert *tre satsingsområder* som museets faglige prioriteringer:

- *Vikingtid* – identitet og samfunn
- *Steinalder* – historiske prosesser i historieløse samfunn
- *Kulturvariasjon* - materialitet, representasjon og samfunn

VIKINGTID – IDENTITET OG SAMFUNN

KHM vil styrke vikingtidforskningen ved museet, med linjer bakover og fremover i tid (jernalder og middelalder). Et viktig ledd i dette arbeidet er å etablere forskergrupper ved KHM og UiO, for å høyne og utvikle egen kompetanse gjennom relevante prosjekter med nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere. Kobling mellom naturvitenskap og kulturhistorie vil bli prioritert. KHM vil løfte samfunnsrelevante tema med regional forankring til Norge og Østlandet opp på et internasjonalt nivå rettet spesielt mot Europa. Viktige signalfunn, som skipsgravene fra Oseberg og Gokstad, danner spydspisser i denne forskningen. KHM har også et særskilt ansvar for å bevare den unike verdensarven for fremtiden.

KHM vil:

- Etablere seg som et internasjonalt ledende forskningsmiljø på vikingtid
- Prioritere koblingen mellom arkeologi og naturvitenskap

Bakgrunn

Vikingtiden har også spilt en viktig rolle for norsk identitetsdannelse. Som forvalter av verdens største samling av vikingtidsfunn er KHM med på å sette dagsorden for den internasjonale oppfatningen av denne epoken. Det er behov for ny forskning som kan perspektivere kulturell endring i vikingtiden, og dermed gi et nytt grunnlag for kritisk refleksjon rundt identitetsdannelse og mangfold, i lys av moderne europeiske integreringsprosesser. Over flere år har KHM gjennomført arkeologiske utgravninger for mer enn 100 millioner kroner i det sentrale jordbrukslandet i Oslofjordområdet, med særlig tyngde i Østfold og Vestfold (E6/E18). I 2009 starter et omfattende prosjekt med utgravninger av bosetning og graver fra jernalderen på Raet i Vestfold, som berører vikingtidens kongsgård Sem og det nære "baklandet" for verdens rikeste vikingtidsgraver. I 2007 innhentet KHM viktig forskningsmaterialet fra Oseberg og Gokstad. Ekstern finansiering sikrer utvikling av et nytt forskningsprosjekt omkring Gokstad. Ved å knytte dette sammen med aktuelle bosetningshistoriske problemstillinger, vil KHM kunne belyse utviklingen av viktige maktsentra i vikingtiden. Studier av ressursutnyttelsen i innlands- og høyfjellsområdene gir bedre forståelse av samspill og relasjoner mellom kysten og innlandet.

En vesentlig del av KHMs kilde- og arkivmateriale er informasjon om gårdsbosetning, økonomi og landskapsbruk. Dette datamaterialet er et meget godt utgangspunkt for å studere sosiale og historiske prosesser i et langtidsperspektiv, bl.a. i relasjon til politisk makt og senterdannelse. Vi ønsker også en bedre forståelse av sammenhenger mellom sosial tilhørighet og materielle uttrykk i tid og rom. Personlig utstyr har og har hatt funksjoner knyttet til signalisering av kollektive identiteter som kjønn, sosial status og regional tilhørighet. Bolig, mat, drikke, hygiene, redskaper og transportmuligheter henger i høy grad sammen med identitet og sosial organisering. Innføringen av mynt i Øst-Norge i undersøkelsesperioden gir anledning til komparative studier av denne prosessens identitetsmessige og sosiale implikasjoner. Religiøse anlegg, fra kultplasser til graver, gir ny kunnskap om identitet, sosial stratifisering og religiøs praksis.

Konkrete prioriteringer

Tre konkrete forskningsgrupper/satsinger/prioriterte områder innen vikingtid er under utvikling. Felles for satsingene er at de rekker ut over enkeltforskerprosjekter, er seksjonsovergripende, og omfatter forskernettverk ved UiO og i andre forskningsmiljøer. Samtlige grupper har rekrutteringskomponenter og fyller KHMs langsiktige behov for kompetanse, slik dette er forankret i museets strategiske planer.

1) Vikingtidsmennesket: KHM vil etablere et forskningsmiljø på DNA- og isotopanalyser, osteologiske og arkeologiske analyser av graver fra vikingtid og jernalder, deriblant Oseberg og Gokstad. Analysene kan belyse forhold som kjønn, alder, helse, slitasje, skader og trekk som karakteriserer biologisk slektskap. Naturvitenskapelige undersøkelser av humant arkeologisk materiale har vært under sterk utvikling de seneste årene. Knyttet sammen med tradisjonelle arkeologiske analyser av gravmateriale vil dette frembringe vesentlig ny kunnskap. En rekke internasjonale arbeidere har nylig tilført det arkeologiske forskningsmiljøet et nytt spekter av informasjon. KHM vil knytte til seg etablerte fagpersoner innenfor flere fagdisipliner i en større satsing, og vi ønsker å gjøre nytte av det potensial som finnes i de enkelte fagmiljøene i Norge. Et slikt samarbeid vil kunne undersøke problemstillinger omkring mobilitet og sosial identitet som tidligere har ligget utenfor arkeologiens rammer. Slik ønsker KHM å sikre utviklingen av et tverrfaglig miljø i Norge. Det er opprettet en prosjektgruppe bestående av ledende fagpersoner innenfor hver fagdisiplin. Vi tar sikte på å etablere et forskermiljø i Oslo som samtlige disipliner vil ha nytte av, også utover prosjektets rammer. Prosjektet vil bidra med grunndata relatert til genetisk, demografisk og sosial/økonomisk variasjon i befolkningen i yngre jernalder. En tverrfaglig satsing av denne dimensjonen vil ha en betydelig tyngde både på en nasjonal og internasjonal arena, og vil være et relevant bidrag til relatert internasjonal forskning.

2) *Bosetning og utmark*: Det er behov for en bedre forståelse av vikingtidens bosetningshistorie. Ved å aktivere resultatene fra KHM's utgravninger de senere årene og se disse i en videre geografisk og historisk kontekst vil det være mulig å frembringe ny kunnskap på dette feltet. Ved å kombinere arkeologisk materiale med kulturgeografiske perspektiver, GIS, naturvitenskapelige data og samfunnssteori vil KHM skape grunnlag for fremtidig forskning og forvaltning av bosetningshistorien på Østlandet. KHM's satsing tar sikte på å skape ny kunnskap om bosetning, landskapsbruk og sosiale struktur i vikingtid og jernalder på Østlandet. Området omkring Oslofjorden er dominert av et moderne jordbruksland adskilt av byer, tettsteder og moderne infrastruktur. De siste tiårene har KHM gjennom flere store arkeologiske undersøkelser dokumentert et betydelig antall kulturminner i dyrket mark. Pågående og nylig avsluttede prosjekter har frembrakt enestående funn som hallbygninger og rike gravfelt. Ikke minst er det påvist et stort antall bosetninger og fossile dyrkingsspor som kan kaste nytt lys over andre sosiale sjikt i jernalderens samfunn.

Verdiene som er hentet ut av utmark og allmenning er så store at de har preget samfunnsutviklingen både før og etter vikingtiden. Landets geografi og demografi har bidratt til at ikke-agrarer aspekter ved samfunnslivet har hatt framtrekkende, delvis selvstendig betydning. KHM har utarbeidet en forskningsstrategi rundt jernproduksjon, med temaer som jernvinnas oppstart, teknologiske regioner, betydningen for jernalder- og middelalderens økonomi, jernutvinnerens sosiale posisjon, lokaliseringfaktorer og årsakene til jernvinnas slutt i middelalderen.

I samarbeid med andre forskningsinstitusjoner pågår det forskningsarbeid omkring fangst av storvilt. Den intensive fangsten av villrein i enkelte perioder er antatt å ha stor økonomisk verdi og har også medført økt kontakt mellom grupper med ulik etnisk bakgrunn. Gråfjellprosjektet har gjennom tverrvitenskapelig samarbeid frembrakt et viktig materiale som kan belyse problematikken knyttet til sesongmessig eller fast bosetting i seterområdene. Det er videre innledet samarbeid med forskningsmiljøer på klima. Materialet som i dag smelter frem fra fonner og breer skal bidra til å gi bedre klimaprognoser og være til hjelp i fremtidige forvaltningsstrategier for villreinen i en tid med klimaendringer.

3) *Alunprosjektet*: KHM har ansvaret for landets viktigste arkeologiske funn, fra vikingtid, Osebergfunnet (skipet og gjenstandene som ble funnet i skipet). De fleste av tregjenstandene herfra, med unntak av selve skipet (bl.a. tre sleder og en vogn) ble kort tid etter utgravningen i 1904 konserverte med alunsaltoppløsning. Metoden har vist seg uegnet over tid, og gjenstandene er nå truet og kan gå i oppløsning. Derfor har KHM etablert det såkalte "alunprosjektet" som skal komme nærmere en løsning på den vanskelige bevaringsproblematikken og utvikle en passende konserveringsmetode. Forskningen omkring alunkonserverte tre startet opp for alvor i 2007 ved ansettelsen av en førsteamanuensis i eksperimentell kjemi. I 2008 vil alunforskningsprosjektets mål, tidsrammer og ansvarsforhold avklares og det utføres undersøkelser for å rekonstruere den originale konserveringsbehandling og forklare den kjemiske prosess som er hovedårsaken til (den indre) nedbrytningen av det alunkonserverte treet. En nyopprettet stipendiatstilling knyttet til konserveringsforskning og med fokus på det alunkonserverte materialet samt en konservator med spesialkompetanse innen tre, vil representere en ytterligere styrking av prosjektet.

Alunprosjektet er knyttet opp mot fagfelt hvor bl.a. kjemikere og materialforskere fra Kjemisk institutt ved UiO og SINTEF deltar. Dessuten er det knyttet kontakter til flere internasjonale konserveringsforskningsmiljøer. Selv om nedbrytningen av det alunkonserverte materialet fra Osebergfunnet er relatert til behandlingen med alunsalter, kan det også ha blitt påvirket av langvarige klimatiske svingninger. Undersøkelser antyder også klimarelatert nedbrytning av de øvrige vikingskipfunn, særlig vikingskipene som er utstilt åpent. Derfor økes satsingen på preventiv konservering i form av en nøye kartlegging av de klimatiske forhold for funnene. De innsamlede data vil gi viktig informasjon for fastsettelsen av klimatiske behov for disse samlingene.

STEINALDER – HISTORISKE PROSESSER I HISTORIELØSE SAMFUNN

KHM har løftet fram steinalderarkeologi i Østlandsregionen som satsningsområde, og det er utviklet et faglig program for feltet. Målet er å legge grunnlag for en mer omfattende internasjonal satsning ved å gjøre sentrale deler av østnorsk steinalderforskning internasjonalt kjent, og ved å utvikle bred forskerkompetanse på master- og førstestillingsnivå. På denne plattformen er det planlagt å satse på videre internasjonalt forpliktende samarbeid. KHM vil:

- Være et internasjonalt ledende forskningsmiljø på steinalder
- Bygge gode forskningsprosjekter på de store arkeologiske forvaltningsundersøkelsene på Østlandet og gjøre disse internasjonalt kjent

Bakgrunn

Kulturminnevernet har behov for kunnskapsutvikling innen steinalderarkeologien. Omfattende steinalderundersøkelser de siste tiårene og økt kunnskap bidrar til at flere kulturminner fra denne epoken oppdages ved samfunnsutbygging. Kombinasjonen av målrettede utgravningsprosjekter og omfattende samlinger fra steinalder legger grunn for kunnskapsutvikling basert på museets egen kjernevirksomhet.

KHM driver forskningsprosjektet *Struktur og Historie*, i samarbeid med IAKH. Dette er den sentrale arenaen for steinalderforskning ved UiO. Prosjektet vil løpe ut 2010, med støtte fra NFR. Arbeidet så langt har tatt sikte på å bygge opp forskningsmiljøer og -prosjekter. Oppbyggingsprosessen ble initiert i 2001 med KHM's strategiske plan, 2001-11. Med *Struktur og Historie* er rekrutteringssituasjonen forbedret. Man vil være i stand til å formulere mer ambisiøse internasjonale forskningsstrategier basert på kompetanse i eget forskningsmiljø. Museets arkeologiske forskningsprofil, med regionalt forankret kunnskapsproduksjon, vil være godt tilpasset empirisk fundert, komparativ kulturhistorisk forskning. Dette legger grunnlag for studiet av mer overordnede prosesser i Europas forhistorie.

Konkrete prioriteringer

Tre konkrete forskningsgrupper/satsinger/prioriterte områder innen steinalderforskningen er under utvikling. Felles er at de er seksjonsovergripende og omfatter nasjonale og internasjonale forskernettverk. De fyller KHM's langsiktige behov for kompetanse, slik dette er forankret i museets strategiske planer.

1) *Den eldste delen av steinalderen*: Museet gjennomfører for tiden omfattende utgravninger av den eldste bosetningen i Øst-Norge. Systematisk datainnsamling fra denne perioden er et nybrottsarbeid. Materialet har stor internasjonal interesse, og det ligger til rette for internasjonal forskningssatsning. Det må i første omgang etableres et forprosjekt for å modellere videre forskning. KHM starter dette arbeidet i 2009 med prosjektet: *Home is where my hearth is – Society and environment in late glacial and early postglacial Europe*.

2) *Etablering av jordbrukssamfunn (neolitisering)*: Museet har foretatt omfattende feltundersøkelser av bosetningsspor fra slutten av eldre og begynnelsen av yngre steinalder. Dette materialet har gitt avgjørende ny kunnskap om disse periodene. Prosessene fram mot etablering av jordbrukssamfunn er hovedfokuset i *Struktur og Historie*. Denne forskningen kaster også nytt lys over utviklingen i resten av Nord-Europa. Ved avslutning av "*Struktur og Historie*" i 2010 vil museet ha lagt grunnlaget for økt internasjonalt samarbeid på dette feltet.

3) *Framveksten av metallbrukende samfunn*: Dette problemkomplekset omfatter også oppkomsten av gårdssamfunn, langdistansekommunikasjon og homogenisering av nordeuropeisk kultur. Metodeutvikling i felt har gitt mye nytt kildemateriale og delvis skapt et nytt forskningsfelt, der fokus er flyttet fra metallbruk som et isolert fenomen, til en mer helhetlig forståelse av utviklingen som et vannskille i norsk historie. Studiet av denne prosessen er et satsningsområde innen *Struktur og Historie*. I samarbeid med IAKH satses det i første omgang på å bygge opp kompetansen på masternivå, for å sikre bred rekruttering til eventuelle doktorgradsstudier. I 2011 regnes det med at kompetansen på masternivå vil være etablert. Dette legger grunnlag for mer ambisiøs forskningssatsning fra 2012.

KULTURVARIASJON – MATERIALITET, REPRESENTASJON OG SAMFUNN

KHM ønsker å utnytte det komparative potensialet knyttet til museets spisskompetanse innenfor de ulike etnografiske regioner der museet har samlingsansvar. Den faglige prioritering skal etablere et forenende tematisk fokus på konkretisering av kulturell mangfoldighet som utgjør en hjørnestein i museal virksomhet og som innenfor sosialantropologien konvensjonelt betegnes som studiet av materiell kultur. Prioriteringen tar sikte på å gi museets etnografiske forskning et felles fokus i deler av forskernes virksomhet.

Bakgrunn

Studiet av materiell kultur har faghistorisk i stor grad vært et studium av ulike gjenstandsrepertoar gjennom innsamling, dokumentasjon og bevaring. Studiet utviklet i liten grad en metodologi for å gjøre et materielt fokus til et utgangspunkt for forståelse av folks erfaringshorisonter og kulturelle vurderinger. En fornying av materielle kulturstudier innebærer en perspektivutvikling som gjør det materielle interessant som virksomme ingredienser i samfunnslivet og som aktive uttrykk for kunnskapsformer, estetiske preferanser og maktforhold. En fornying innebærer også en forståelse av at materialiserte kulturuttrykk omfatter mye mer enn et gjenstandsrepertoar. Rutiniserte handlingsmønstre, seremonier, ritualer og performative presentasjoner utgjør alle materialiseringer av kultur i den forstand at de har en form som kan beskrives og tillegges betydninger i sine omgivelser. Prioriteringen tar derfor utgangspunkt i at studiet av materiell kultur kan fornyes gjennom en sterkere vektlegging av produksjon av etnografi som forankrer konkrete kulturelle uttrykk i de spesifikke erfarings-, kunnskaps- og sosialitetsformer som omgir dem.

Kultur materialiseres, både som uttrykk forankret i spesifikke lokale sammenhenger og i kontekster der forestillinger om egenart konkretiseres gjennom kulturell representasjon. Gitt den faglige prioriteringens institusjonelle forankring i museet, er det naturlig at prioriteringen omfatter både de kontekster hvor materialiserte uttrykk skapes og de kontekster disse eventuelt formidles i gjennom utstillinger. Moderne museumsantropologi gir grunnlag for å reflektere over våre egne måter å forstå og representere ”de etnografiske andre” på. Den faglige prioriteringen har derfor som mål å utforske norske/vestlige måter å presentere verden på gjennom innsamling, sortering, lagring og utstilling av materielle representasjoner. På samme måte som relasjonen til det ikke-europeiske har vært sentralt i utformingen av europeisk kultur, har det koloniale blikket, representert blant annet gjennom etnografisk innsamlings- og utstillingspraksis, vært viktig for mange ikke-europeiske nasjoners og gruppers selvforståelse. Den faglige prioritering av et fokus på materialitet, representasjon og samfunn innebærer derfor også et fokus på mangfoldet av kulturelle manifestasjoner knyttet til et slikt samspill mellom representasjon og selvrepresentasjon i en verden preget av omfattende forflytninger av gjenstander, mennesker og ideer.

Konkrete prioriteringer

Den faglige prioriteringens første tiltak er etableringen av en regionalt bredt sammensatt forskergruppe for forskningsprosjektet: *The sacred and the singular: Knowledge, form and society*. Prosjektets komparative tematiske fokus er sosiale kontekster der materialitet og kunnskap eksplisitt settes i sammenheng, i det rituelle i form av kraftfulle og meningsmettede objekter og handlinger; i det artistiske i form av unike produkter av kunstnerisk kreativitet. Prosjektet tar sikte på å forene studiet av materialitet med en videreutvikling av forskningsmiljøets eksisterende spisskompetanse innen studiet av ritualer/kommunikasjon for med det å oppnå nye innsikter på begge forskningsområdene.

VIDERE PERSPEKTIVER

De faglige prioriteringene skal realiseres gjennom tiltak i de årsplaner som museet utarbeider. Forskningsstrategisk plan for KHM 2006-2011 angir en del av de virkemidler som må tas i bruk, men disse må utvikles videre. Ressurser må skaffes til veie gjennom egne midler, ”småforskmidler”, midler fra NFR, EU og fra private kilder eller lignende. Forskergrupper skal bygges opp innenfor de ulike tematiske satsingsområdene, bestående av egne fast vitenskapelig ansatte, stipendiater og masterstudenter.

Forskergruppene bygger nettverk nasjonalt, nordisk og internasjonalt, og stipendiater i arkeologi planlegges integrert i en forskerskole for universitetsmuseene i Norge.

KHM inngår i en rekke nettverk og samarbeidsrelasjoner. Viktigst er samarbeidet innad ved UiO, både med IAKH (arkeologi) og SAI (sosialantropologi) og med flere naturvitenskapelige miljøer. Særlig innenfor den arkeologiske forskningen foregår det tverrfaglig forskning, ikke på fakultetsnivå, men gjennom avtaler med enkeltinstitutter:

- Kjemisk institutt/materialforskning – *alunkonservert tre*
- Biologisk institutt – *DNA-analyser av arkeologisk skjelettmateriale*
- Inst. for medisinske basalfag – *forskning på arkeologiske menneskeskjeletter*
- Naturhistorisk museum – *DNA-analyser på vegetabiliske og animalske materialer*

Det foregår også samarbeid med forskere ved HF, SV og andre enheter ved UiO, men her er det behov for sterkere og mer forpliktende tverrfaglig forskningssamarbeid. *De tverrfakultære forskningsområdene* som det er mest aktuelt for KHM å knytte seg til, er *Kulturell endring og kompleksitet* og *Religion i det pluralistiske samfunn*.

KHM har også et utstrakt forskningssamarbeid med øvrige universitetsmuseer i Norge, spesielt innenfor arkeologi og naturvitenskap, der disse har utviklet en egen spisskompetanse:

Arkeologisk museum i Stavanger: *makrofossilanalyser*

Bergen museum: *animalosteologiske analyser*

Vitenskapsmuseet/NTNU: *radiologiske dateringer*

Det nordiske og internasjonale samarbeidet er bygget opp omkring etablerte forskningsprosjekter ved KHM, innenfor satsingsområdene. Dette vil utvikles innenfor tilsvarende modell etter hvert som også andre forskergrupper blir organisert og finansiert.

UTDANNING

KHM har ikke egne studieprogram eller egne studenter, men museets personale er sentralt i undervisningen ved andre enheter ved universitetet, og bidrar med undervisningskompetanse knyttet til kulturminnevern, feltarkeologi og samlingsforståelse, som museet er alene om ved Universitetet i Oslo. I tillegg gis det undervisning i emner innen museologi, konserveringsvitenskap og sosialantropologi

De overordnede strategiske mål for KHM's undervisningsvirksomhet er å bidra med undervisning som understøtter museets faglige, forskningsmessige og museale behov, og samtidig bistå instituttene med undervisning på områder som utgjør faglige og forskningsmessige tyngdepunkter ved museet.

Museet er også en viktig arbeidsgiver for arkeologer, konservatorer og sosialantropologer, og har derfor helt konkrete behov i forhold til det utdanningstilbudet som blir gitt ved andre enheter. Dette gjelder spesielt for Fornminneseksjonen, som er landsdelens største avtaker av nyutdannede arkeologer. Her er det et stort behov for arkeologer med feltarkeologisk kompetanse. Museet er ledende i landet med hensyn til utvikling av feltmetoder, og spiller en helt sentral rolle i arbeidet for å sikre at nyutdannede arkeologer har best mulig utdanning på dette feltet.

Museet har et nært samarbeid med Avdeling for arkeologi ved Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH). En viktig del av dette er samarbeidet omfatter skolegravninger for masterstudenter i arkeologi. Likeledes tilbyr KHM kurs i gjenstandskunnskap, "Museumsarbeid for arkeologer" og underviser om museumsvesenet.

Det er også et godt samarbeid mellom KHM's etnografiske seksjon og Institutt for sosialantropologi (SAI) om undervisning og veiledning på alle nivåer i sosialantropologistudiet. KHM ønsker bl.a. å videreutvikle museets bidrag til undervisningstilbudet innenfor materielle kulturstudier, for dermed å styrke bredden i de sosialantropologiske studiene ved UiO. Dette samarbeidet ble våren 2008 formalisert i en egen avtale mellom KHM og SAI. Det arbeides for tiden med en tilsvarende formalisering av undervisningssamarbeidet med IAKH.